

Posudek na dizertační práci „Filosofie jako zaujetí“, autorkou je kolegyně PhDr. I. Strobachová

Anna Hogenová

Máme před sebou velmi pozoruhodnou práci, vykazuje nevšední zodpovědnost vzhledem ke čtenáři a ve vztahu k ostatním vědeckým disciplínám, proto nás okamžitě napadne, že autorka je znalcem E. Lévinase. Celý text je provázen intencí odpovědnosti vůči slovu, vůči smyslu, vůči významu. Takových prací je dnes jako „šafránu“. Precizace je v tomto smyslu založena i slovníčky, které následují jednotlivé kapitoly.

První – teoretická část přináší před čtenáře základní fenomény, které jsou pak analyzovány v dalších částech práce. Patří sem: svoboda, odpovědnost, naděje, já a druhý jako jinakost, odstup a zaujatost, tělo a nemoc. Všechny tyto fenomény jsou výkazem zaujatosti, kterou umožňuje filosofie, na rozdíl od ostatních věd, jež jsou až příliš pohlceny svou speciální zaujatostí. Všemi úvahami kolegyně Strobachové proniká intence k celku bez marga, k celku, který je tolik důležitý pro Jana Patočku, protože je základem pro opravdovou lidskost, tzn. pro „svobodu, odpovědnost, naději, pro vztah já a druhý jako jinakost, odstup a zaujatost, tělo a nemoc“. Všechny tyto fenomény jsou základem, jenž propůjčuje autorce dizertace propojit filosofii a medicínu s etikou odpovědnosti lévinasovského typu.

Otázky, které probouzí tato práce, vytvářejí napětí, opět lévinasovského typu; tedy diarchii mezi legalitou a legitimností. Toto napětí je rodivé, protože vnáší čtenáře do horizontu, o kterém většinou neví; a tím jej nesmírně obohacuje. Autorka mluví o nenáhodnosti otázek na pomezí filosofie a medicíny, ale je třeba poukázat na to, že tento horizont smyslu je dnes velmi živý v oblasti práva a morálky, tj. prorůstá celou naši současnou existenci. „Nenáhodnost“ je velmi přesný, a přesto velmi jemný pojem, jehož autorka používá.

Kolegyně Strobachová akcentuje to, co nám dnes nejvíce schází: porozumění přechodovosti, která tvoří největší část naší existence. Nejsme hotovými bytostmi, kategoriálně fixovatelnými, ale jsou v nás nehotovosti, nedodělanosti, prostě přechody, kterým Heidegger říká cesty, stezky a stezičky. Nejde o nic jiného než o naše možnosti, které

jsou důležitější než skutečnosti, i když současná doba by tvrdila opak. To je třeba vytknout diagnostice, až příliš chce být znakem medicíny vítězné. O tom autorka bytostně ví a chce čtenáře přivést do centra tázání, které otvírá tyto souvislosti jako to, co je pro život člověka nejpodstatnější. Proto je v této práci věnováno tolik pozornosti hře, básnění a snění. Jsou to přechody, cesty stezky a stezičky, které vyplňují náš život víc než hotové a jasné hranice, které jsou pokládány vědami za to nejdůležitější. Jsou to otázky, co nám otvírá naše dosud skryté možnosti života. Autorka své úvahy přináší jen na pozadí sókratovského dialogu. Její práce má fenomenologický charakter, otvírající neskrytost jako základ pravdy.

Problematizace svobody z hlediska nietzscheovského, sartrovského a heideggerovského je v podstatě podtržením důležitosti přechodových fází života člověka, protože pojetí svobody je vlastně podmínkou pro rozvíjení možností člověka. Kolegyně Strobachová zde dává možnost čtenáři nahlédnout do říše „neurčitosti a neurčitelnosti“, do které člověk vždy vstupuje s rizikem, tj. s úzkostí, a právě proto potřebuje naději, aby vůbec přežil tyto četné a četné situace, které na něj útočí. K tomu je ale zapotřebí soustředění, usebrání, nikoli disipace, jak tomu nejčastěji v současné době bývá. Právě proto potřebuje člověk bytostně hru - nevážnou vážnost, potřebuje snít, potřebuje prodlévat v dobru básnivé laskavosti.

Autorka centruje své úvahy, směřující k fenomenalizaci nesamozřejmosti především k jinakosti těla, k nemoci těla. Velmi poctivě a přesvědčivě porozuměla nemoci jakožto rozdílu (heideggerovské vysvětlení nemoci). Jen tento rozdíl, tato hranice nás vsadí do jiného horizontu, o kterém bychom jen stěží věděli. Nemoc má svůj ukazovací pendant: „*Nemoc poukazuje k nesamozřejmosti každého dne. Den s nemocí již nemůže být „jen tak“ prožit, mění běžné chvíle, je pln obav a úzkosti, ukazuje ke smyslu, k celku, ke konečnosti.*“ (s. 36) Tato myšlenka je zvláště důležitá, nemoc má v sobě i dobré stránky. Práce má fenomenologický charakter, soustřeďuje se na to, jak se věci ukazují samy ze sebe, což dizertaci dodává nespornou hodnotu a hluboký význam ve vztahu k převažující analytické deskripci v současné vědeckosti. Bolest, signum nemoci, je současně tím nejhlubším, ohlášeným znakem rozdílu. Něco z našeho

těla je chce opustit, něco se vyděluje, klade rozdíl. Vstupujeme najednou do sounáležitosti se světem kolem nás, otevírá se nám celek bez marga, aniž si to výslovně uvědomujeme. Vstupujeme do soupatřičnosti těla a světa kolem nás. V tom se skrývá noetický význam bolesti a nemoci.

Hra představuje podle autorky zvláštní zaujatost, a ta má vlastní podstatnou funkci v existování i v terapii, autorka je přesvědčena: „*Zaujatost hry jako její základající charakteristika předvádí zaujatost v modu svobodném, tedy jako jakousi „svobodnou zaujatost“, která nevyplývá z nutnosti obstarávání.*“ (s. 39) Člověk je celý jen tam, kde si hraje F. Schiller), celek se ukazuje ve hře, proto hru tolik velebil Herakleitos. Autorka velmi nenásilně a s jistou laskavou pokorou uvádí čtenáře do porozumění tomu, že ve hře je vážnost i nevážnost, rozum i nerozum a obojí je tam způsobem, který se nedá redukovat na matematickou funkcionalitu, kterou tak dobře známe z vládnoucího modu dnešní vědecké racionality, z myšlení „more geometrico“. Hra nás uvádí do celku bez marga, ovšem tento celek není předmětem k analytickému popisu, ale je sdílen jen v bytostném napětí, které se rodí z tázání hry samé.

Svoboda ve hře se pojí k časovosti, je zde jinak prožívána minulost a budoucnost; vstupuje zde do platnosti temporalita heideggerovského typu, není tu jen aristotelská sukcesivita. Také proto, a hlavně proto, může být hra a také tím jest, vstupem do celkovosti, která nám v běžném životě chybí.

Velmi důležitou částí dizertace je snění, sen a vše, co se s tímto tématem pojí. Autorka si dala mnoho práce s prostudováním různých přístupů ke snu. Soustřeďuje se na fenomén přechodnosti mezi skutečností a snem, jenž má plno různých podob a stupňů. Autorka zde ukazuje na nejednoznačnost toho, co nazýváme skutečností a snem, hranice mezi nimi není dána jen rozumem, ale i nerozumem; nacházíme zde vážnost i nevážnost. Geometrická ostrost hranic předmětného světa zde nachází hráz, kterou je nutné připomínat všem, kteří žijí v podobné problematizaci, kterou pocítujeme v době příliš pozdní téměř na každém kroku. Jsem přesvědčena, že právě tento

poukaz tvoří tu nejzákladnější intenci, která vedla autorku ke zpracování tohoto tématu.

Zatímco většina lidí je přesvědčena o pevných určeních lidského pobytu, autorka této dizertace nás upozorňuje, že jde nejvíce o přechody, o fáze neurčité, někdy dokonce neurčitelné, co tvoří převážnou vyplněnost naší existence. Má v tom pravdu a je třeba ji za to pochválit. Mnoho rodičů, učitelů a lékařů, nehledě na politiky, právníky a ekonomy, potřebuje bytostně prožít tuto platnost a významnost, protože právě tato podmínka je důležitá pro naši existenci. Nejsme hotovými bytostmi, neustále se dotváříme, vyhmataváme a hlouběji chápeme, totéž platí pro poznávání těch druhých v jejich jinakosti. Zde se odehrává ten nejdůležitější předpoklad pro etiku. Z tohoto ohledu je třeba práci hodnotit velmi pozitivně; vhledy tohoto druhu nám scházejí.

Konečné kapitoly práce vyúsťují do lévinasovsky pochopeného vztahu já a ty, v podobě rodičovství, v podobě psychoterapie, v podobě intence etické. Práce má logické stupňování otázek, probouzející filosofické zaujetí, s nimiž se setkáváme v podobě názvů jednotlivých kapitol. Rytmus opakovaných motivů navozuje hravý charakter fenomenologických a jiných analýz vztahujících se k vážnosti a nevážnosti, k rozumu a k nerozumu, k tělu, k nemoci, k bolesti aj. Práce se čte velmi příjemně a přitom má hloubku a opravdovost. Po stránce formální je naprosto perfektní, doporučuji ji jednoznačně k obhajobě a do rozpravy si dovoluji položit tuto otázku:

Mohli bychom Platónovy stíny pochopit jako přechody, které vyplňují téměř celý lidský život? Člověk je na cestě, je neustále nehotový? Neměli bychom tedy brát sny a hru vážněji?

V Praze dne 22. 7. 2013

prof. PhDr. Anna Hogenová, CSc.

